

בית הספרים הלאומי והאוניברסי

DATE DUE

תאריך החזרה

		2000
	0	
		9-09-2000

C. 3

1855633-40

5 קאפ. בױארשא
7 ק. בערים אחרות

תמונות וציורים

(א) היחש

(ב) הספרות בתור שדכן

הוצאת בן-אביגדור

ווארשא

בדפוס האחים שולדבערג, דזיקא № 1
שנת תרנ"ב לפ"ק

„Тмунотъ веціюримъ,,

т. е.

Картинки и рисунки
изданіе Бенъ Авигдора
ВАРШАВА.

1892

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

500 EAST 57TH STREET

CHICAGO, ILL. 60637

\$0

31 V 2280

3/18

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

LIBRARY

500 EAST 57TH STREET

CHICAGO, ILL. 60637

תמונות וציורים

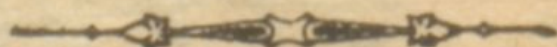
(א) היהש

(ב) הספרות בתור שדכן

מאת

י"ח טאוויאוו

הוצאת בן-אביגדור

ווארשא

בדפוס האחים שולדבערג דזיקא № 1

שנת תרנ"ב לפ"ק

„ТМУНОТЪ ВЕЦІЮРИМЪ“

т. е.

Картинки и рисунки

1) Родословіе 2) Литература въ качествѣ свята.

соч. И. ТАВЪЕВА

ВАРШАВА

—
1892.

Дозволено Цензурою
Варшава, 20. Апрѣля 1892 года.

~~31 V 2052~~

~~4 2118~~

Типографія Братъевъ Шульдбергъ Дикая 1.

— אם אין מול לאדם, לשוא כל חריצותו ויגיעת-מוחו — התאנח גרונם המלמד לפני אשתו בשונו ביום השבת מבית הכנסת. באמור „גרונם המלמד“ עוד לא הגר אף מקצת תאריו. גרונם המלמד הוא גם השדכן, הקורא, התוקע, המוחל, המשגיח בבתי-מאפה-המצות, הסותר „בארבעה מינים“ לסוכות — והוא גם העני הגדול בעירו.

— מה עולל לך המול בפעם הזאת? — שאלתהו דוֹאָשֶׁע אשתו, היא המלמדת, היא גם הטובלת, המילדת והמספקת יין-צמוקים ומי-דבש לכל בעה"ב בפסח.

— מה עולל לי? — קרא גרונם ויתר את מטפחתי וישלך את טליתו על הספסל — מלתא זוּטְרַתָא! שדוך נגמר חטף מכין אצבעותי! עסק אשר עלה לי בעמל רב, וכרגע אשר אמרתי לבוא על שכרי בא השטן ויהרוס את כל בניני — אבל שבת היא מלועוק אם גם רפואה איננה קרובה לבוא.

— מה אתה דובר? — קראה דוֹאָשֶׁע ותתחלחל — השדוך של רחל התקלקל?

— התקלקל? אמרי מפרש: לא יקום ולא יהיה! זה מעט בצאתי מבית הכנסת נגש אלי אלקנה אבי רחל ויאמר: „צר לי על טרחתיך; אבל לע"ע חדל משדוכך. בתי עודנה נערה רכה ולא אהפוך להשיאה בקדמות נעוריה“. השמעת? רחל בת תשע-עשרה שנה רכה בשנים היא! אך מה נאמר ומה נדבר ומולי גרם.

— אבל מדוע נודע לו עתה כי בתו צעירה לימים! — התקצפה דוֹאָשֶׁע — מדוע לא אמר לך כזאת לפני חדש ימים כאשר הצעת את השדוך לפניו!? אין זאת כי יש טעם אחר למאוננו. הן הוא בעצמו חקר על אדות המדבר ויישר בעיניו ומדוע נהפך לבו פתאם?

— מה לי ולסבת מאונו? אתת דבר ואסור לי להרתר אחריו;
הן גביר הוא ואני המלמד ואיך אעיו פני לנגדו? אין מול לי ותו לא
מידא.

— כן, כן — התמרמרה המלמדת — מלמד אתה, שוטה אתה,
לכן יתקלמו בך כל בעה"ב. אלמלא היית שוטה לא היית מקבל את גזרת
אלקנה כגזרה משמים, והיית מוסיף לדבר עמו, וממילא התברר לך הטעם
האמתי, ואז אולי יבלת להשיב את לבו לשדוכך; ואולם עתה בתרכינך
את ראשך לדבריו בלי שום טענות, התנהגת כשוטה וכן הנך בעיניו, וגם
לימים הבאים לא ישמע עוד להצעותיך.

כנראה נוכח המלמד ויכר אמתת הגיונה של אשתו, לכן ענה
בשפה רפה: „צדקת, דוואשע. לא כך נוהגים בשדכנות. והיום בלילה אלך
אל אלקנה לדעת סבת מאונו“; אבל — הוסיף כגאון בהראותו כי גם
הוא יודע הלכות דרך ארץ — הן לא יכלתי לדבר דברי בשוק באוני כל
יוצאי בהכ"נ אשר סבונו. ענינים כאלה נדברים בחדר לפנים מחדר ולא
בראש הומיות.

עתה נוכחה המלמדת ותכר אמתת הגיונו של בעלה, ותען ותאמר:
גם אתה צדקת, ואנכי אינני מתיאשת עוד מתקוה: אם רק תבין לשים
לאל את פקוקיו יוגמד הדבר כמו"ט. הן המדבר הוא יפה תאר ולמדן
וחכם ובן-עשירים, ומה תחפוץ רחל עוד! לא, לא! בטוחה אני כי יש
כאן איוו טעות דמוכח, וכאשר יתבררו ויתלכנו הדברים יבא הכל על
מקומו בשלום.

ושמש תקוה זרחה גם בלב גרונם, ובנפש שוקטת ישב אל השלחן
ויאכל את ארוחת השבת ברצון ובתענוג. —

ב.

ואלקנה איש עשיר נכבד בעירו, וכתו רחל היפה והמשכלת בבנות
אדו"עי. לפני שנה מתה עליה אמה, וכדי לפכח צערה שלחה אל אחיה
חנדול, היושב בעיר בצרה. שמה ישבה כשמונה חדשים, ואך זה
שבועות אחדים אשר שבה לבית אביה. בשובה נגלו לעיני אביה עקבות
שני כביר גם בחצויה.

לוית-חן, קסם מיוחד אשר קשה היה לאביה לבוא עד תכונתו. מעיניה האמוצות, אשר הפיקו חמיד אך גילת הנזער, תם ובטחה, נשקפים עתה געגועים, התרפקות, תוחלת וגם צל דאגה דקה; וההרגשות האלה, אשר כנראה חרשות הן עמדה, שוו זהר והור נעלה על כל יצורי פניה, ותיף ביתר שאת. גם כל הליכותיה השתנו שנוי נכר: לפנים אהבה להתרועע, אהבה להשתקע בשיחות ובכוחים, אהבה לקרא בספרים ולספר לאבותיה את תכן קריאתה — ועתה היא מבכרת את ההתבודדות, עם רעותיה תתהלך בלי-חמדה, שיחותיה קצרות ומקטעות, ולפעמים לא תשיב כהלכה, ממעטת היא בקריאה ומרבה בטויל, ופזור הנפש ישית אותותיו אותות בכל מעשיה. לפעמים היא עליוה וצוהלת יותר מדי — בשבתה לכרד בחדרה — ולפעמים היא נוגה ומעמקת לחשב. — אלקנה זקף את כל השניים האלה על חשבון מות אמה, ובאהבתו העזה לבתו, ובחפצו להסיח דעתה מרעיונות-תונה ולהוציאה מן הבית הוה המעלה את זכרון אמה על לבה לרגעים, גור אומר למהר להשיאה לאיש, בחשבו לנכון כי אהבת הבעל תנחמנה על חסרון האם. ואף כי קשה עליו להפרד מעל בתו, כי רק שנים ילדה לו אשתו: את רפאל הבכור אשר התכונן בעיר בצרה זה כחמש שנים, ואת רחל, ובצאת רחל מביתו ישאר כערער בערבה; ככל זאת באהבתו לבתו הכליג על יגונו ויאמר להקריב לאשרה את משוש חייו ואת חפצו הפרטי. —

ומדעתו כי בעירו הקטנה לא ימצא איש אשר יסכון לבתו, ויבא בדברים עם השדכנים המפורסמים, וגם עם גרונם המלמד, וזה האחרון השתתף עם „שדכן-מדינה“ בעיר נ. ויבקש וימצא עלם יקר הראוי לתת לאלקנה לחתן. אלקנה חקר ודרש על אדות המדבר והנה אמת נכון הדבר, לא הפליג השדכן בשבחו מאומה, ולא נשאר לו אלא לקבע את מועד הראיון.

עד העת ההיא לא גלה אלקנה את און בתו על העתירות שהוא מחיש לה, אך בראותו כי השדוך קרוב לגמר וזשדכן אץ בו לתת את הסכמתו המחלטת וליעד את הראיון, חשב לחובה להודיע לרחל מה שהוא חושב לעשות; וברעתו מפי אנשים נאמנים כי המדבר הוא באמת אוצר יקר, לא קמץ בשבחיו ויחארנו לפניו בתור אדם המעלה אשר לב כל עלמה יחמדהו, ויחשב למשפט כי רחל תקבלתו באהבה ותשמח בחלקה; אבל מה מאד טעה בחשבונו!

רחל שמעה את תהלת ה"מיועד" מפי אביה בלי אותות התפעלות,
וכאשר כלה לדבר נפלה על צארו ותשק לו ותאמר:

— ידעתי, אבי, כי מאד אהבתי, ואך טובתי ואשרי תדרוש —
ואולם טובי ואשרי בידי זה ירחים אחרים, אמנם כלאתי סוד זה ימים
רבים, כי אמרתי לחכות עד שיבא בעל הסוד ויגלנו לך בעצמו; אך
עתה הנה הרבר נחוי ומחויבת אני להקדימו. דע נא, אבי, כי לבי כבר
נתון לאיש, ובטוחה אני כי תגל נפשך בבחירי. לו ראיתו! מה נחמד
מראהו, מה חכם לבו, מה נעלו רגשותיו, ומה חרוץ ומשכיל הוא בכל
אשר יפנה! האח, מה מאשרת אהיה בגורלו!

אלקנה היה איש נאור בכמה וכמה פרטים, ביחוד בדברים שבין
אב לבניו. רפאל בנו הבכור לקח לו אשה מאהבה, והוא הסכים לבחירתו
אף כי כלתו לא הכניסה לבנו נדוניא גם פרוטה אחת, כי משפחתה עניה
אם גם נכבדה ומיוחסת. ואמנם "היחש" נחשב בעיניו לתנאי גדול
ונכבד בהתחתנות; לא "היחש" במובנו הרגיל אצל האדוקים, לא יחש
הרבנות, לא יחש הלמדנות אשר דבר אין לה עם תכונת הנפשות ועם
אופי (כרקטר) בעליה, ואשר ע"פ רוב תמות עם האבות מבלי להשפיע על רוח
הבנים, — ומה גם יחש העושר החופף באברתו על כל נבזה ונאלח, על
כל לב-נשחת ועל כל המדות המגוננות; — לא! אלקנה דרש את היחש
הטבעי, את יחש הלבבות. הוא בעצמו היה ממשפחה נכבדה, אשר
הצטיינה לא ברבנות ולא בעשר, כי אם בטהרת הלב וכיפי הנפש, ואבותיו
חנכוהו עצהיו"ט, לפי מצב ההשכלה בעת ההיא, וביחוד השגיחו על חנוך
הלב ועל פקוח הנפש; וגם הוא הנך את בניו בשטה זו; אך הוא
השכיל את בניו יותר מאשר השכילוהו אבותיו — כיד עשרו וכמצב
ההשכלה בימיו. לכן מצאה כלתו חן בעיניו, בהודעו כי משפחתה מיוחסת
באמת, כי אבותיה משכילים במוח ולב, ובת-משפחה כזו, בודאי
מחנכת כהוגן וראויה לבנו — אף כי עניה היא.

ולכן לא קצף אלקנה על בתו בגלותה לפניו את מסתרי לבה,
ובגדל סבלנותו אמר: ישמח לבי אף אני כי אנה האלהים לידך את טובך
ואשרך. בטוח אני כי בתי תבחר אך בטוב; רק הגידי נא לי: מי הוא
זה שאהבה נפשך? מה מעשהו? ביחוד, בן-מי זה העלם?

רחל הסתירה ראשה בזקן אביה, כי בושה להביט אליו בהתורתה
למניו, ותען ותאמר: בבצרה בבית אחי מצאתיו — לפני שנה כלה את

חק למודיו באוניוורסיטט ביבוק בתור צימיק וזה בשמונה חדשים לקחו אחי למנצח על בית-החרשת אשר לו — רפאל שבע רצון בו כי חרוי הוא במלאכתו — שמו נפתלי ושם משפחתו נחבי — בילדותו מתו עליו אבותיו ויגדל בבית קרוביו ביבוק — חכם משכיל הוא וטוב לבב — גם כל בית רפאל אהבוהו, ושם משכנו —

— היודע גם רפאל את סוד אהבתכם? — שאל אלקנה רכות.
 — לא! — ענתה רחל מבלי הבט אל פני אביה — אין איש יודע אתנו מאומה, אמרתי יעברו ימי אבל אמי, שנים עשר חדש, ובא נפתלי הנה והגדנו לך את לבנו, וגם הוא חפץ להסתיר הדבר —
 ואלקנה הרים את ראש בתו ויבט בפניה ויאמר: לא טוב עשית בתי, כי הסתרת סודך מפני אחיך, ורפאל חכם לבב ויודע לכלכל דבר במשפט, והיה לאל ידו לחקר על אדות משפחת אהובך; ואת לא תדעי מאומה ממשפחתו וחיוו בעבר. מאמין אני כי נפתלי איש משכיל ונחמד למראה וחרוץ במלאכתו, אך כל זה לא יעיד עוד כי נפשו יפה ולבו טהור, המשפחה והחנוך הם התנאים הנכבדים בהתחתנות, ואליהם לא שמת לבך. — ואולם לזה עוד יש תקנה: עוד היום אכתוב לרפאל וגם לאחד ממכירי היושב ביבוק, ואשמע מה יענוני, הלואי שיגידו עליו טובות, ואתן לכם ברכתי בלב שמח, כי רק טובתך אני דורש, בתי —

— אבל מה לי ולמשפחתו? — התעוררה רחל — גם אני וגם כל בית רפאל יודעים כי יקר רוח הוא ואיש תבונות, ומה לנו עוד?
 — אל נא תאמרי כזאת, בתי — דבר אלקנה בנחת — זו רעה חולה בבני דורנו, כי החשבלה שקולה בעיניהם כנגד היחש, כנגד החנוך הביתי, וכנגד כל המעלות שבהן התפארנו לפנים. מכיון שאדם מתאר בכנוי „רופא“, „פרקליט“, „מורד“, „צימיק“, הרי הוא בתור אדם המעלה, אדם העומד למעלה מן הבקרת, ואין לבו טעון בדיקה, ואסור להרהר אחרי משפחתו, אם יתיצב לפנינו „בעה"ב פשוט“ ובדקנו בשבע בדיקות את משפחתו ואת העתים אשר עברו עליו — אך אם מבית האוניוורסיטט יצא וחדלו כל חקירותינו ופקפוקינו. — אבל מה נואלו בני דורנו! וכי בשכיל שאדם למד איזה שעור ידוע והחכמה שוכנת במוחו, הבגלל זה נסלח לו מה שאיננו סולחים לאדם אחר? ! ואם משפחה מגונה וחנוך מגונה ירעו וישחיתו את נפש האדם, התוכל השכלת המוח לשנות טבעו ולהפך לבבו? ! ההשכלה המעשית הנהוגה עתה דבר אין

לה עם הל"ב. היא תתן עץ חיים למחויקים בה, אבל העץ הזה לא ימתיק את המרות... ובן משפחה שפלה שהתהנך בילדותו ובנעוריו באופן רע, לא ייטיב את לבו ומעלליו לא בחכמת הרפואה ולא בחכמת הכימיה — לא יותר מאשר ב"חכמת התפירה" או ב"רצענות" — החכמה תחיה את בעליה, אבל לא תתן לו נפש ולב. זאת גחלת אבות, זה פרי החנוך הביתי, ואם אין משפחה יפה אין חנוך נכון, ואין השכלה רצויה —.

— אבל, אבי — קראה רחל בתרעומות — איך תוכל לחשב כזאת על נפתלי? ! אנכי כחנתיו, הקרתיו ואמצא את לבו נכון ונפשו נקיה; אות הוא כי ממשפחה הגונה מוצאו, וחנוכו היה טוב ומתקן מאד.

— בתי — ענה אלקנה ויחלק את שערות ראשה — הגך עלמה רכה, ולב האדם מים עמוקים... ואם אוהבת את אותו לא לך להוציא משפט על תכונת נפשו, כי האהבה עורת עינים — נשמע מה יגידו עליו אנשים אחרים בלי משא פנים, ונרע מה לפנינו. —

כזאת נדברו האב ובתו ביום הששי, וביום השבת צוה אלקנה את גרונו לחרול משרוכו לעת עתה, ובמוצאי מנוחה כאשר בא גרונו לשאל סבת המאון לפתע, נחמו אלקנה ויאמר: כי השדוך ישר בעיניו מאד, ואולי עוד יבא לידי גמר, אך לעת עתה עליו לעכב את הדבר — ותו לא מידא.

ג.

עברו עוד שמונה ימים, חקירותיו ודרשותיו של אלקנה לא הועילו הרבה, רפאל הודיע כי נפתלי עושה מלאכתו באמונה ובכשרון והוא חש לו עתירות טובות, ומה שנוגע למשפחתו ולחייו בעבר לא ידע מאומה; פעמים בחדש הוא מקבל מכתבים מיבוק וביום קבלו המכתבים יראו בפניו איזו עקבות עצבון — בלי ספק עסקי משפחתו לא-רצוים, אך מעולם לא דבר עמו בזאת; אולם בכלל הוא אדם המעלה, נאור ומשכיל, וכבר אה גם בעל נפש יפה. — אחד ממכירי אלקנה היושב ביבוק הודיע, כי אבות נפתלי היו אנשים עניים, חנונים קטנים, ובמותם לקח אל בית קרוביו, שהיו אמידים באותו זמן, והם דאגו לחנוכו המדעי ועל הוצאותיהם למד בנימניא ובאוגיוורסיטט ובביתם ישב עד השלימו תוק למודיו; ועתה

נהפך הגלגל על קרוביו וירדו מנכסיהם" — ע"פ הידיעות הקצרות האלה לא יכל אלקנה לעמוד על אופיו של נפתלי, ולמרות משפטו הטוב של רפאל לא יכל לחלץ מדאגה לבו. — בני עניים — אמר אל לבו — אינם מהנכים כראוי, ומה גם בני חנונים קטנים. האבות שקדו, בלי ספק, על מסחרם כל היום והבן הלך אחרי שרירות עיניו... גם הקרובים דאגו אמנם להנוכו המדעי, וכשרונותיו יפים כנראה; אבל יחש הלבבות המתנחל מאב לבנים והמתפתח רק בעזרת חנוך מתקן, כזאת בודאי יחסר לבן-חנוני..."

אבל עוד הוא רואג ומעמיק לחקר, ובתו נגשה אליו בפנים מאירות ובעינים מפיקות אשר אין-קץ, ותאמר: "הנה קבלתי מכתב מנפתלי, ומחר יבא אלינו, הא לך המכתב, קראהו וידעת את נפש בחירי" — מרוב עליצות נפשה לא יכלה הארך בדברים ותמסר המכתב לאביה ותכנס אל חדרה.

ואלקנה קרא את המכתב בכונה עצומה, אותות רצון ונחת נראו בפניו: רגע התפעל מסלסול המבטאים, רגע התרגש מהשתפכות הנפש, רגע שחק על עזו הדמיון, ורגע השתומם על התמימות... ואם אמנם היה אלקנה כביר-נסיונות וידע כי על פי רוב "הסגנון איננו האדם" ומדברים שבכתב אין להקיש על דברים שבלב — אך מכיון שגם למפרע לא יכל להחליט דבר על אדות נפתלי, לכן הועיל המכתב הזה להרגיע כמעט את ספקותיו, ובצאת רחל מחדרה מלאה זיו ומפיקה אשר, לא יכל עוד להתאפק, ויאמר: "אקוה כי בחרת בטוב, ואם הוצק חן בשפתיו כמו במכתבו לא אתפלא כי הלך לבך שבי אחריו" — גם במדברותיו גם בכל הליכותיו הוא אדם ביקר — קראה רחל ברגש — וכתאר פניו כן גם נפשו יפה ועדינה. תביט אליו ותחמדהו, תשיח עמו וככן תאהבהו.

ממחרת היום ההוא, בשבת גרונס המלמד לבדו ב"חדרו" (יומא דפגרא היה והתלמידים שלחו בחצי היום) והוא עוסק בעריכת "מכתבי מסחר" לשותפיו השרכנים — וישקף בעד החלון וירא והנה איש צעיר לימים, יפה תאר והדור בלבושו, נוסע בעגלה ברחוב הגדול. אורחים כאלה חזון לא נפרץ באדרעי, ועד מהרה משך עליו הנוסע את עיני כל החנונים והחנוניות העומדים בצדי הרחוב. עד מהרה יצאו אנשים ונשים, בחורים ובתולות, זקנים וטף להסתכל באורח ולהודע איפה תשרך העגלה

את דרכה ואנה פניה מועדות. וכרגע נעשו עדרים, כתות כתות באמצע הרחוב, וההשערות וההתחכמות פרו ורבו מרגע לרגע. גם גרונם לא משל ברוחו ויפסק בכתיבתו ויצא החוצה.

— האם איש יהודי הוא? — שאל האחד.

— פאות אין לו, גם זקנו גדועה, ועם העגלון דבר יונית, וכאשר

הניף הרוח את כנף מעילו לא הציצו ציצייתיו — אבל תשר יודע, רבים כיום יהודים כאלה — אמר איש זקן.

— אולי הוא הרופא החדש? —

— אלמלא היה רופא היו משקפים על עיניו. אבל הידעתם אנה פנה?

— הנה העגלה שבה מדרכה, נשאל את פי העגלון. הוי,

שמעריל! מו הוא האורח ואיפה הביאות אותו? —

— שמו לא ידעתי — ענה העגלון — ואל בית אלקנה הביאותיו.

— אהא! חתן הוא, חתן לרחל היפה — — —

וגרונם שב החררה ובקול אנחה קרא: אם אין מול לאדם לשוא

כל חריצותו ויגיעת-מוחו! ...

ד.

ביבוק העיר, ברחוב צד ומעקל עומד בית-עץ קטן, בן קומה אחת, על פתח הכית דבק כרטיס לבן כתוב עליו: "שמעון בן-יוסף טלמון", ובעד החלון נשקף שלט-נדפס המודיע "כי בבית הזה ימצא כל איש מאכלים כשרים ומבריאים בטקת השוה". לפני שנתים ימים לא שער איש כי עתיד טלמון להיות "מחויק בית-אכל", לפני שנתים לא האמין איש כי יבוא יום ושפרה אשת שמעון ותמר בתם תעמדנה בבית המבשלות כל היום ותשרתנה את "האורחים"... לפני שנתים היה טלמון איש אמיד, סוחר חשוב, ושפרה גברת כבודה, ותמר עלמה יפה אשר עסקה בקריאה, בזמירות, בשיחות נאות; אך לא בהכנת מאכלים. לפני שנתים ישבה משפחת טלמון במעון יפה ברחוב הגדול, ותענוגים ושמחה היו במעון. המשפחה לא היתה אמנם ממרומי היחש, אבל כסף שמעון ונדיבת שפרה ופיפותה של תמר בצרוף השכלה מועטת ומשתה תמיד — כל אלה משכו את בני הנעורים הסטודינטים אל המעון הזה וישוו על בית-טלמון הזר ה"עולמות העליונים". בחורים רבים בקשו אז קרבת תמר היפה והעשירה

ויתאמצו להבקיע לכה אליהם; אבל עמלם היה לריק, כי בלב תמר משל כבר אחר, זה קרובה הסטודינט נפתלי הנחבי, אשר גדל מקדמות געוריו בבית טלמון. אבות נפתלי, עניים ופשוטים, מתו עליו בהיותו כבן-עשר, וטלמון הקרוב לו מצד אמו לקח את היתום לביתו ויגדלו ויחנכו וידאג להשכלתו באופן געלה. נפתלי אשר בילדותו הלך שובב ולא למד מאומה, נהפך בעזרת מורים ובעזרת כשרונותיו הטובים לנער משכיל, ובשנת התשע עשרה נכנס לאוניוורסיטט ויהי מהלל בפי כל יודעיו. וטלמון לא נתן לנפתלי לבקש לו שכר מהוראות שעה, כאשר יעשו התלמידים העניים, ויתן לו את כל מחסוריו: בביתו גר, על שלחנו אכל, וגם ערך בגדיו קבל מידי טלמון כל ימי למדו בבהמד"ר; בקצרה, כבן נחשב בבית טלמון. ויען כי נטלה מעליו „דאגת הפרנסה“ עשה חיל בלמודיו מאד מאד, וישתלם מאד מאד, ובהיותו גם יפה תאר ובעל שכל טוב מצא חן בעיני כל ועלמות רבות אהבוהו — אהבה שלא היתה עליה תשובה, כי גם הוא נתן כבר לבו לאחרת — לתמר.

תמר היתה צעירה ממנו כשתי שנים. בראשית בואו לבית טלמון לא מצא הנער השובב והפרוע חן בעיני הילדה הרכה והמפנקה. ימים רבים פחדה מפניו, ואמנם הפחד הזה נתן מקום לנפתלי הענאיסט למשל ברוחה וללכד רצונה, ברבות הימים; כי הפחד נהפך לאט לאט להתפעלות, וההתפעלות — לאהבה. והעלם נפתלי שמח על נצחונו ולא השגיח בלבו לראות אם לא מנצה הוא, אבל תמר ואבותיה חשו והרגישו זאת, ובחפץ לבב ראו האבות כי נפש בני הנעורים קשורה זו ביו, ויאמרו לדבק הזה טוב; ומלבד כי לא הפריעו את האהובים להצמד ביתר עז, כי עוד השתדלו לאמץ הקשר — ויביטו אליהם מנערוותם כאל „חתן וכלה“, וכן היו הבנים גם בעיני עצמם, ובשנה השניה להכנסו באוניוורסיטט, באחד מלילי האביב, בעמדם על יד החלון, והירח והכוכבים מרמזים להם ברכת-שלום — אז נשבעו איש לרעהו את השבועה החמורה להיות אהבתם נאמנה איש לרעהו כל הימים ואך המות יפריד בעיהם... אך לאחת הסכימו שניהם וגם האבות, להסתיר את „אהבתם“ עד אשר יגמר נפתלי את למדו בבהמד"ר. כה היו נפתלי ותמר כמארישים מבלי אשר נודע הדבר בקהל.

כחצי שנה לפני צאת נפתלי מבהמד"ר החל מעמד טלמון להתרועע, וכאשר כלה את למודיו כבר הוכרח טלמון לעזוב את מעונו המרוח וללכת

לגור במעון צר ולבקש „עסקים חדשים“, כי כל הונו ירד לטמיון. כמובן לא היתה אז שעת הכושר ל„גלות את האהבה“, כי גם נפתלי עוד לא מצא משרה הגונה ומלאכה אשר תוכל לפרנסו. ויועץ נפתלי ללכת לבצרה, כי אחד מחבריו העשירים נתן לו מכתב אל רפאל בן-אלקנה אשר נזקק למנצח על בית החרשת אשר לו. בהפרדו מעל משפחת טלמון בכתה תמר רב בכי, אך נפתלי נחמה כי עוד מעט יכונן לו מעמד בחיים, ואז יקחנה אליו ויאשרנה אשר רב. ויבטיחו איש לאחיו לאמץ את קשר האהבה ע"י מכתבים תמידים.

אחרי אשר עזב נפתלי את יבוק, פסה כל תקוה לטלמון, עד כי אלץ להיות למחזיק „בית אוכל“. אמנם חשבה תמר בתחלה לכלכל את אבותיה ב„השכלתה“, אבל עד מהרה נוכחה לדעת כי המעט אשר למדה די היה לתת את חן העלמה העשירה בעיני הבחורים; אבל איננו מספיק לשים את העלמה העניה למורה בעיר גדולה כיבוק אשר התביעות בה מרובות „וההתחרות“ גדולה. ולדאבון לבה נאנסה לבטל את רצונה ולהסכים לעצת אביה. —

בחדשים הראשונים אחרי הפרידה הריצו הנאהבים מכתבים זה לזה אחת בשבוע. אך לאט לאט החל נפתלי לעשות הפסקות גדולות, וכאשר קבל את המשרה הנכספה בבית רפאל החל לקמץ במכתבים מאד מאד, וחמם נדעך יותר ויותר. תמר היתה רכה וחלושה מטבעה והעבודה אשר לא הסכינה בה הכשיל כחה עד מאד; והתקררות נפתלי המוחשת היתה כקרב בעצמותיה. מקץ הימים עברו שני ירחים ונפתלי לא כתב אליה גם פעם אחת, אף כי היא לא חדלה מכתב לו פעמים בחדש, תמידים כסדרם; ויצר לתמר עד להתחלזות. אז לא יכל עוד טלמון משול ברוחו ויכתב לנפתלי אגרת קשה ויוכיחו על פניו ויזכירו את כל החסד אשר עשה לו מנעוריו ועוד ועוד. על המכתב הזה אמנם ענה נפתלי, אבל מענה לא-רך. „אהבת-נעורים — אמר — סופה להשתכח מלב איש בבואו בימים; ושבועות לאור הירח אינן שוות כלום, ומלבד זה אין ה„שדוך“ טוב לא לו ולא לתמר: הן הוא רק פקיד והיא — עניה. ולכסף אשר הוציא טלמון עליו אל גא ידאג; כי תיכף כאשר יודמן לו „שדוך הגון“ השב ישב לו את כספו בתודה“. — טלמון לא אבה להראות את המכתב לכתו כי ירא פן ישית קציר לבריאותה הרעועה גם בלעדי זאת ויכחש ויאמר כי נפתלי מצטרק בחסר עת וברב עבודה. ותמר לא הפצירה בו לתת

לה את המכתב, כי בחוש טבעי הרגישה מה כתוב שם, ומחלתה כברה עליה ותדל מיום ליום.

באחד הימים סר אל „בית האכל“ איש אחד מבצרה, שלמון החל לדרש ממנו בזהירות על אדות „קרובו“ נפתלי אשר בבית רפאל. „אה! קרובך הוא?!" — קרא האיש — „הנך יכול להתפאר בו, חרוץ ומשכיל הוא מאד מאד, ועתידות גדולות נצפנו לו, כי הגביר אלקנה אבי-רפאל, היושב באררעי, הפץ לקחתו לתתן, וכמדומה לי כי כבר נכתבו „התנאים“...“

קול קורע לב נשמע מירכתי הבית... פני שלמון חורו כסיד, והאיש האורח ראה כן תמה כי הבשורה הטובה אשר בשר להם על דבר אשרו של „הקרוב“, פעלה על המשפחה פעולה משונה כזו. —

ה.

ואמנם המבשר לא בשר נכונה; התנאים עוד לא נכתבו, שלשה ימים ישב נפתלי בבית אלקנה, ולמרות כבוד עשר חכמתו ולמרות חלקת לשונו ויפי מבטאיו ולמרות כל תרבותו החצונית — לא הצליח לו ללכד את לב האב ולהציל מפיו את ההסכמה הנכספה. אלקנה לא השיב את פניו ריקם בהחלט ובפרוש אמר לרחל, כי למראה עיניו איננו מוצא בו אף שמץ פסול, ובכ"ז כאשר האיכו בו בני הנעורים לברך את „אגדתם“, הניע ראש ופקפוקי היחש תקפוהו ביתר עז. לכן בקש לו מועד, עוד שנים חדשים, עד „שיתברר אצלו הדבר היטיב“. — איש מתון אנכי בכל משלח ידי — אמר אל נפתלי בצחוק — וביחוד בעסק ההתחתנות; בתי אמנם יודעת אותך זה כשנה, אבל אנכי הכרתיך זה עתה, וככן סלח לי אם אבקש ממך לתת לי זמן להתייעץ. עוד ירחים שנים ואחר אחוה דעתי. נפתלי בראותו כי הזקן קשה-ערף מאד לא הפציר בו יותר ויאות לחכות עד העת ההיא, וביום הרבעי נפרד מבית אלקנה וישב לעבודתו בבצרה. —

אלקנה אשר נתן ל„שאלת היחש“ ערך גדול מאד במובן מיוחד, לא יכל להשלים עם הרעיון, כי בן חנוני-עני ממשפחה חשוכה, אשר בודאי לא התחנך בילדותו כהוגן, ואשר בודאי נחל מאבותיו הרבה

מדות מגוננות — יוכל להיות לאיש לרחל בתו האמונה והמחנכת בזהירות ובהשגחה יתרה, והמצוינת בטהרה ובנקיות הנפש... וכמעט קצף על נפתלי כי לא נתן לו תאנה לגלות את צדקת משפטו על היחש; כמעט קצף כי לא הצליח לו בשלשה הימים למצא עום פסול בתכונת-נפשו של בן החנוני-הפשוט... ובראותו בעיניו את עז האהבה של בני הנעורים החל להתקצף גם על עצמו, בחשדו את נפשו כי לא מרוב אהבתו לבתו ולא מרוב חפצו להצליחה בעתיד, הוא מרבה דאגה וחפוש וחקירה, כי אם מהצמדו למשפטו הקרום ע"ד היחש... ובחפצו לשים קץ לכל ספקותיו ודאגותיו, נועץ לנסוע בעצמו ליבוק ולהתודע באר היטב על דבר משפחתו של נפתלי, וכיחוד ע"ד העתים אשר עברו עליו. —

בא היום אשר יעד אלקנה לנסיעתו, כשבועים אחרי צאת נפתלי מארדעי. רחל היתה בכל העת ההיא עליוה ושמחה, אף כי ע"פ פקודת אלקנה חדל נפתלי מכתב אליה עד אשר יתן האב הסכמתו. ורחל לא הסתפקה אף רגע כי ההסכמה תנתן עוד בטרם יעברו שני החדשים, כי מה יוכל אביה להודע מה שלא ידע כבר?! לכן כאשר גלה לה אביה כי נכון הוא לנסע ליבוק, קבלה את הידיעה ברצון, באמרה כי בזה יבא הקץ לספקות אביה ולא יחכה עוד להצליחה.

ביום ההוא, בשבת האב ובתו לאכל את לחם הצהרים, הובאו מכתבים אל אלקנה. על מעטפת המכתב האחר נמצא כתוב „בעד בתו“. אלקנה אשר ידע את כתב נפתלי נוכח מיד, כי לא הוא כותב המכתב ובהביטו אל חותם הבי-דואר ראה כי מעיר יבוק מוצאו. —

— מה זאת? — אמר לרחל — הנה מכתב מיבוק המיועד לך. כידוע לי אין לך מכיר ורע בעיר ההיא.

— אי לזאת — ענתה רחל בצחוק — הנני נותנת לך רשות לפתח את המכתב ולקראו.

אלקנה פתח את המכתב, ויעף עיניו — ופניו התכרכמו. — בתי — קרא בהתרגשות — הכוני לקראת שמועה רעה! ואנכי אודה לאל כי באה השמועה בעוד מועד, ודעי וראי כי משפטי על היחש לא דבר ריק הוא, אמת לאמתו הוא! בן-חנוני פשוט לא יוכל לעשות אחרת למרות כל השכלתו ותרבותו החצונית; הלב, הלב, זה הוא דבר שמתגחל מאבות לבנים. זה דבר שאינו נקנה בחכמת ספרים, היחש, יחש הלב בוח זה חק נצב לעד...

אך לב רחל לא הלך עוד אחרי דברי אביה. בידים רועדות לקחה את המכתב ובנפש סוערת קראה את הדברים האלה:

„עלמה כבודה! סלחי לי כי באה אני כיועצת לא-קרואה; אבל עצה טובה מתקבלת מכל אדם, ובחפצי להצילך מרעה לא אירא פן יחר אפך בי. אנכי אוהירך ואת דעי לך! נודע לי כי עומדת את להתארש עם קרובי נפתלי הנחבי. לא אדע אם מאהבה הוד עושה זאת או מפני טעם אחר; אבל זאת אדע כי נפתלי דבק בך רק מה שב ון, ואם לחשך לאמר כי אהבך, אל תאמיני לו! קרובי נפתלי גדל בביתנו ואנחנו דאגנו לכל צרכיו החומרים והרוחניים וכל הימים אשר הייתי בת-עשיר אהבני אהבה עזה אף נשבע לי כי אך המות יפריד בינינו. אבל הה! גם העני נחשב כמות; כמעט ירד אבי מנכסיו שכח נפתלי את כל החסד אשר עשינו עמדו, וישכח גם את ברית נעורנו, וישכח גם את השבועה אשר נשבע — והעני הפריד בינינו! ועתה הלך לבקש לו עלמה עשירה אחרת, ובמקרה פגש בך וישבע לך את השבועה ההיא... אם מסתפקת את ביפיו ובחן שפתיו תוכלי לשמח בחלקך; אבל אם תדרשי גם לב-נאמן ונפש יפה — שטי מעליו! כזאת לא תמצאי בו, ואנכי אשר נזאלתי להאמין בו אנוסה עתה לתת את דמי לבבי וגם את חיי כופר בעד קלות-דעתי...“

„כי אמנם אוהבת אני מאד את האדם הרע הזה, ואהבתי תורידני שאולה; כבר חליתי זה כמה, והרופאים אומרים לי נואש, מי יודע? אולי ביום קראך את מכתבי כבר אינני בארץ החיים... שמעי נא איפא לעצתי. שלחי אותו לבקש לו עלמה גסה ועשירה, אבל לא לך, עלמה עדינה, להלכד בשחיתותיו. אנוד לך ולמשפחתך הנכבדה...“

כחי עובני, ולא אוכל לכלכל דברי במשפט ובהגיון, אבל את תכיני הגיגי — ובנחת אמותה ברעתי כי הצלתי נפשך היפה, מכף מעול...“

תמר מלמוץ.

זרם דמעות התפרץ מעיני רחל ומקול נאקתה נשמעו רק המלים: „האמללה! האמללה! נפש יקרה!“... גם רחמי אלקנה נכמרו על תמר העזובה, ובגדל התרגשותו לא חשך ניד שפתיו ויגדף ויחרף את נפתלי באזני בתו הנמוגה, ופזמונו החביב „יחש הלבבות ונחלת אבות“ הוד בפיו לרגעים. „אין כל פלא: בן חנוני פשוט ממשפחה חשוכה...“

ופתאום צעקה רחל בקול נורא: אבל גם אנכי אוהבת אותו
אהבה עזה!... ותצנח מעל הכסא ותתעלף.

ו.

והקול נשמע בארדעי כי „החתן“ אשר בא לאלקנה לפני שבועות
אחרים לא מצא חן בעיני רחל, והרי היא מותרת עוד לכל השדכנים,
והתקוה זרחה עוד הפעם בלב גרוגס. אבל בעוד ימים אחדים יצא אלקנה
עם בתו את העיר, והשמועה נתפשטה כי הלחה רחל ואביה הלך אתה
לחולל. — —
— אם אין מול לאדם לשוא כל חריצותו ויגיעת מותו! — התאנח
גרוגס בזכרו את השדוך שהיה קרוב לגמר. —

הימים ימי חדש תמוז. השמש לזהטת בתעצומות עזה ואין מקום לחסתר מחמה. גם מקום הרחצה ד... אשר אויתי לי למושב בקיץ ההוא, גם גן-היער הסובב את מעוני אשר צלו מרובה מחמתו, גם שלשה בקבוקי-זעלטערס אשר הריקותי אני ושני רעי בשעה אחת — לא הצילוני מפני הדליקה. פלגי זעה ירדו ממצחנו, ביתוד ממצח משה הדרשן השמן ובעל הכרס, זאת המטפתת השלישית שהוא מוציא מצלחתו, במשך שעה אחת, ואך העבירה על פניו ושכלת שטפתה, נרדנו מן האכסדרה אל הגן ומן הגן אל האכסדרה ולא הונח לנו.

לאשרנו לא היתה או אישה בבית; כי אשתי נסעה בבקר העירה ועד הערב לא תשוב. לכן כאשר הציע זה משה האיש לצמצם את „ערך כגדינו“ עד מעוטא דמעוטא, לא התנגדנו לא אני ולא יונתן ל„הצעה המעשית“ הזאת; רק לזהירות יתרה הורדנו את יריעות האכסדרה מכל צד, ובעד חריץ קטן השקפתי לרגעים על פני הרחוב למען אראה בכוא איש אל החצר ולא נגלה לפניו פתאם ב„מלבושנו העתיק“...

על ידי השנוי הזה רוח לנו כמעט, ורוחו הטובה של משה הדרשן (לזאת קראנו לו „הדרשן“ יען כי אהב לדרש פסוקים בדרך זרה, וגם ברא מדרשים חדשים) שבה אליו. וכאשר העיר יונתן בצחוק כי על הרוחה הזאת אנחנו חייבים להודות לאשתי באשר איננה, קם משה ויקרא: „מקרא מלא הוא: לזאת יקרא אשה כי מאיש לוקחה, כלומר: רק אז ראויה הזאשה לשבח, ורק אז תביא תועלת, בעת שאיננה בביתה —“ הדרשה הזאת אשר הפיקה רצון מאת יונתן הרוק, המתאמר ל„שונא-נשים“, לא ישרה בעיני כלל, ואמר: כל לצנותא מותרת לך לכר מלצנותא דאשתי —

— חלילה, חלילה! — קרא הדרשן — אבל דרך נכרים הוא, ומה גם דרך רוקים, להתלוצץ בנשים בשעה שאינם עומדים לפניהן. ומקרא אני דורש, שנאמר: „לשחוק עושים לחם“, ואין לחם אלא אישה כידוע; כלומר: חומר לשחוק עושים את האשה. מה תאמר על הדרשה הזאת, מבקר רע-עין?

אנכי אינני מבקר אלא לספרות היפה — עניתי בצחוק — ודרשותיך לא תוכלנה החשב לסוג זה. — אבל הן בעל אשה אתה ומדוע קראת לעצמך בשם רוק?

— יען כי זה שני ימים אני שרוי בלא אשה. וממרכז המבט הזה הנני חושב גם אותך לרוק עד הערב, עד שוב אשתך — לכן מותר לנו להתהולל, עד יבא זעם — ומקרא אני דורש, שנאמר: „באין חזון יפרע עם“, ואין חזון אלא אשה שנאמר: „מה תחזו בשולמית...“ והדרשן צחק בעצמו בקול גדול על דרשתו המשוונה.

— אמנם יפה הוכחת כי „חזון“ הוא ממש „אשה“ — אמר יונתן בהתמוגגו בצחוק — אבל מאי משמע דהאי „עם“ לישנא ד„בעל“ הוא? היש לך גם לזה איוו אסמכתא?

— „תן לי להתכונן מעט“ — אמר הדרשן — „אין עם אלא בעל שנאמר... שנאמר...“ ויקש הדבר ממנו.

— שנאמר בעל בעמיו — נשמע קול מאחורי הפרגוד. וכרגע הורם המסך ואיש זר עמד על מפתן האכסדרא, כי דרשותיו של משה אשר לבבוני מאד, הסבו עיני מן המצפה ולא ראיתי בבוא איש אל החצר. — למראה האורח זכרנו את „מעוט הכמות“ של מלבושנו, ונשא את רגלינו ונרץ אל החדר הפתוח אל האכסדרא, ללבש בגדינו כדרך הארץ. — אמרו לי רק, האם זה משכן הסופר פב"פ? — צעק האיש אחרינו ויצחק על משבתנו.

— אנכי האיש אשר אתה מבקש — עניתי לו מאחרי הדלת — אנא סלח נא! שב נא אל השלחן וכרגע אבא לקבל פניך — החם הנורא... — החם הנורא שרף את בגדיכם — התלוצץ האיש מתוך האכסדרא — אבל למעני אל תרבו התכונה. גם אנכי אינני כלול מקרח, ואם תרשוני אתפשט גם אני את בגדי, כדי שלא לביש את מי שאין לו. — משה השמן לא סרב לעצה זו, ויצא אל האכסדרא בלי „תכונה רבה“, אבל אנכי כבעה"ב ויונתן כצעיר לימים ראינו לנו לחובה להתיצב לפני האורח שלמים בלבושנו. —

— שמי שמעון יצהרי — נגש אלי האורח בצאתי אל האכסדרא — מעיר נ. אנכי, וזה כשבוע באתי הנה למעיני הישועה, ובהודעי כי גם אתה, אדוני הסופר, שוכן פה, תאבתי לראותך ולהתודע אליך — ואחרי החפוש הצליח לי לתפוש —

הודיתי לו על הכבוד שהוא עושה לי, ואצג לפניו את משה ואת יונתן. — צר לי מאד — אמרתי אליו — כי לא אוכל ל"כבודך" כראוי, ואנכי היום פלג-גופא, כי אשתי נסעה העירה, ואם אין אשה אין "כבוד" —

— מקרא מלא הוא — קפץ משה הדרשן — שנאמר: "כבודי מעלי הפשיט ויסר עטרת ראשי", ואין עטרת אלא אשה כמד"א: "אשת חיל עטרת בעלה". — אגב — אמר בהושיטו ידו לאורח — הנני אסיר-תודה לך כי באת לעזרתי מאחורי הפרגוד באסמכתא נפלאה —

האורח צחק ויאמר: — אמנם אין זה דרך ארץ להתערב בשיחת זרים מאחורי הפרגוד, וביחוד לא נאה הוא לשמוע מאחרי הדלת; אבל ההכרח לא יגונה: רגעים אחדים עמדתי בחצר ולא שמעתם קול מצעדי, עליה כנהוג, ואתם הייתם שקועים בשיחתכם ולא שמעתם קול מצעדי, לכן נאנסתי להודיעכם "מציאותי" באופן אחר, ומאת ה' היתה נסכה כי אשתמיטתיה לדרשן הנפלא הזה אסמכתא גלויה וידועה כזו, או מהרתי להשתמש במקרה הרצוי להתודע אליכם, אך, כאמור, שמעתי מאונס את רוב שיחתכם ואת רבי דרשותיו של האדון משה, ואם תחפצו ל"כברני" כהוגן, הואילו נא להמשיך את שיחתכם, כי מאד אתענג על ליצנות-תמימה ועברית כזו.

ומשה הדרשן בראותו כי יש אזנים ל"תורתו" פתח את אוצרו וירק עלינו ברכה עד בלי די. אך סוף סוף התחלקה שיחתנו לכמה וכמה ניצוצות, עד כי לאחרונה היתה לשיחה ספרותית ממין הידוע: התאוננות על מעוט כשרונות, על עניות השפה והחמר, על מחסור קוראים, וכהנה. — הידעתם, אדוני? — אמר האורח אשר גלה בשיחותיו טעם יפה וידיעות ספרותיות במדה רחבה — אני חושב כי החסרון היותר גדול בספרתנו הוא מחסור האשה. אין לנו ספרות עבריות, וביחוד קוראות עבריות. — ועל דא קא בכית? — קרא יונתן בתמהון — אדרבא, נגילה ונשמחה ב"חסרון" זה. די לנו פטפוטי הסופרים הזכרים, ואוי לנו אם תקמנה בקרבנו סופרות נקבות! לספרות נחויך כח-גברא, ולא התרגשות והיסטריקא של גשיח חבורות-עצבים —

— אתפלא על צעיר-לימים כמוך הנצב כצר לנגד המין היפה — אמר האורח בנתת — ואולם אנכי אחויק במשפטי, אמת הדבר כי הנשים אינן מחוללות גסלות בשום ספרות; אבל טעם מצרף והרגשות עדינות

הן מכניסות בכל מקום בואן בין בחיים ובין בספרות. הסופרים העברים יודעים כי אשה לא תעמוד במחיצתם ודבריהם לא יגיעו לאזני נשים, לכן אינם נזקקים אל ההרגשות העדינות ואל הטעם המתקן אשר בהם נקנה לב האשה; ולכן מרגש בספרתנו היפה — גם במפעלי טובי סופרינו — "יבשת" איומה, הרגשות כוזבות והשקפות משונות (ביחוד על ה"אהבה" שהיא סוף סוף רוח החיים בספרות היפה), ולפעמים גם גסות הרוח ואי-נקיות הנפש... כי הסופרים חושבים א"ע ל"אגדת רוקים" היכלים לעשות כל מה שלבם חפץ, וה"רוקים", כידוע, אינם מצוינים לא באהבת-סדרים, לא בעדנה יתרה, ומה גם בלשון נקיה... אבל לוא היו לנו גם ספרות נקבות, כי עתה הלבישו ספרתנו עדנים וחן מיוחד; ולוא ידעו הסופרים כי גם "שפתי-שושנים" קוראות את דבריהם, השתדלו למצא חן גם בעיניהן, וההשתדלות הזאת הביאה תועלת אין-קץ לספרותנו היפה, כי גם שפתנו וסגנונה הקשים מטבעם, היו מתרככים או לאט לאט, והרוח החדש, הרוח האנושי הטבעי, שהיה בא לרגלי הנשים הביא מרפא לכל תחלואי ספרתנו...

הרעיון החדש הזה תמיל סער גדול אל חברותנו הקטנה ותקם מלחמה כבדה, יונתן אשר כבר היה בלבו טינא על האורח כי קרא לו "עול-ימים", התגבר כארי ויטרף וירמס את הרעיון הפרדוכסי, בכל עוון חם הנער ובכל עקשנותו של המלמד-מעצמו (אבטרידקט). ביחוד חשב לו לחוב להוקיע בפומבי את "שנאת הנשים" אשר נשא תמיד על לשונו ולבאר את הטעם לשנאתו זו, כיד בקיאותו הגדולה הוכיח באותות ובמופתים כי כל ספרות אשר נשים משלו בה תמס תהלוך בהתרגשות לא-טבעית, גם ליחה, כשל כחה ותרד עד הדיוטא התחתונה, ויסיס את תוכחתו בפתגם החריף הזה: — "הנשים עושות את ספרתן, בתחלה, לנאד של דמעות, אך לאט לאט יחסר להן המלח, ולא תשאר בספרתן אלא מים..."

גם משה הדרשן, למרות חם היום ולמרות משמן בשרו, לא נס מן המערכה וילחם על ה"דעה הנפסדה" בכל כח דברנותו ובכל עוון קנאתו ל"העמקה" ול"חריפות": שתי מדות המיוחדות רק לגברים, לפי דעתו. — לרגלי הנשים — אמר — תבוא "שטחיות", ומתיקות", ורכרוכית" (*).

(*) ווייבליכקייס, על משקל "לחלוחית".

המקברת את הנשגב ואת האמתי, מבלי לתת תמורתם את חן היופי, כי יפיפותה של מלאכת-מחשבת היא רק בעמק המחשבה ובנתוח ההרגשות. למלאכה כזו לא הסכימו הנשים ולא תסכנה לעולם. — בחם המלחמה שכח את דרשנותו, ולא הבהילנו אף ב„מקרא מלא“ אחד; אות הוא כי הדבר נגע עד נפשו וב„ענין קדוש“ כזה לא חפץ התלוצץ. — בכלל יצא הוכוח מגבול „שיחה קלה“ ויהי לחקירה „עמוקה“ ומסכסכת המסכנת מאד בחם בן שלשים מעלות...

אנכי כבעה"ב התאמצתי להשקיע את אש הוכוח בכל מה דאפשר; גם באמצעים גשמיים: בבקבוקי-זעלטערס, וגם באמצעים רוחניים: בתתי צדק לשני הצדדים יחד, לקראת ה„ספרות“ העבריות לא ששתי גם אני, אבל ב„קוראות“ עבריות מצאתי חפץ גדול, ובכל לב הסכמתי לדעת האורח: כי הידיעה שידעו הסופרים כי דבריהם נקראים גם בפי המין היפה — הידיעה הזאת תרהיבם ותמריצם למצא חן בעיני אחרים, תחת אשר עתה הם חפצים רק למצא חן בעיני עצמם. ומי יודע? — הוספתי בצחוק — אולי תלוה או ל„פניות“ הסופרים הרוקים גם „פנית“ האהבה, והאהבה, כידוע, תחולל נפלאות. למשל רוח המשורר היודע כי שירו והשתפכות נפשו יקראו בפי אהובתו, יתנשא ביתר עז מאשר אם ידע כי שפך-שיחו יגיע רק לאזני אנשים זרים וקרים...

ה„פשרה“ הזאת נתקבלה סוף סוף משני הצדדים, וההשקפה החדשה אשר גליתי בעשותי את „פנית“ האהבה ל„מניע ספרותי“, נתנה מקום עוד הפעם לשיחות קלות וללעג ועקיצות. משה דרש על זה מדרש פליאה איום ונורא עם שלשה „אל-תקרי“ בפסוק אחד, יונתן אמר כי או יחדל מכתב לבל יתן תואנה לחשב כי מתנכל הוא אל לב עלמה —
— אם תדע בברור כי עתיד אתה ללכד בספרך את לב עלמה יפה, משכלת — ועשירה, או לא תשב אחור ימינך — לעג לו משה.
— איש משכיל כיונתן לא ישים לבו לכסף — יצאתי לעזרת רעי האידיאלי עד מאד.

— אדרבא! — קרא משה — דוקא משכילים אוהבים כסף, ומקרא אני דורש, שנאמר: אוהב מוסר אוהב דעת, ואין מוסר אלא כסף כמד"א: קחו מוסרי ואל כסף —

צחוק אדיר התפרץ מפי האורח לשמע ה„כמד"א“ הנפתל הזה. אך אנכי הפכתי צחוק לתמהון באמרי לו כי „ראיות“ כאלה אינן חדשות

עם משה, והדרשן הסיף כי יש דוגמאות ל"אסמכתות" כאלו במקום קדוש... ויפליא את שומעיו בבקיאותו הנפלאה בספרות המדרשית. — ויונתן "שונא הנשים" קשר את פתיל שיחת "האהבה" שנתקה לפי שעה בדרשותיו של משה. — אנכי אינני מאמין — אמר — כי מאמר או גם שיר לזהט יוכל להוליד אהבה בלב ה"קוראה" אל הסופר הסמוי מן העין; אף כי ב"ספורי אהבים" נמצאו גם מאורעות כאלה —

— גם אנכי מטיל ספק ב"שדכנות הספרות" — עניתי גם אני — ולפיכך חפצתי כי תקום מחשבת אורחנו הנכבד, כי יתי לנו "קחל קוראות", ואז נראה אם יש מקום לשדכנים לפתך מפני ה"התחרות" החדשה, זו שדכנות הספרות, או לא.

— רבותי — אמר האורח — אנכי המתכבד לשבת בחברתם, אנכי יכול להביא ראיה אמתית — לא מעין "ראיותיו" של דרשננו היקר — על כח "השדכנות" אשר בספרות העברית. ואם אמנם אין מנהג העולם לגלות מסתרי-משפחה לפני רעים בני-יומם; אבל בתקותי כי ידידותנו תמשך, למצער, כל ימי שבתנו במקום הזה, לא אבוש לספר באזנכם את המקרה היותר נכבד בחיי, זה מקרה "התחתנותי". ומה גם כי אנכי כביר מכם לימים ולא תוכל "התגלות לבי" החשב לי לחוצפא, אם תרשו הנני לספר לכם את ה"מקרה" בפרוטרוט ואקוה כי תמצאו חפץ בו, כי "ענין-ספרותי" הוא כמובנו היותר חדש, ואתם כלכם "אנשים ספרותיים" — גם אנכי גם שני חברי הודינו לו על "אות-הרעות" שהוא אומר להראות לנו בהתגלות "לבבו", ובלא לב ולב שמחנו לקראת ה"ספור" העתיד לבוא. הן ספורי אהבה מעולם האמת נעימים תמיד לאון שומע, ומה גם רומן מחיי היהודים, ומה גם רומן מעולם הספרות, עשינו את כל ההכנות הנחוצות כדי לשבת במנוחה, ולהקל את החם מעל המספר ומעל המקשיבים. גם הטבע האיר פניו אלינו, כי עכיס קלים שמו סתר לשמש הלוהטת וידעך חמה כמעט. והאורח הביט למעלה כמזכיר נשכחות ויען ויאמר:

— ראשית השתלשלות ספורי מתחלת לפני עשרים וחמש שנה, בימים ההם ואנכי עלם בן שמונה עשרה שנה, משכיל במדה מצמצמת, "בעל-לשון" (כך קראו אז לכותבי מליצות בשפ"ע) במדה גדולה ובעל-תאווה ל"כבוד סופרים" במדה איומה, להותי גרתי או עם אבותי בעיר גדולה. הנני אומר להותי יען ישיבת כרכים קשה מאד לבעלי השכלה

מצמצמת השואפים לכבוד ולפרסום, כי אין הפרסום נקנה שם בפעולות קטנות, וה"מבקרים" שבכרכים ילעיגו ל"התחלות" או יעברו עליהן בשתיקה, ובוזה יכאיבו את לב העלם השואף לפרסום, ויקצצו את כנפי רוחו בטיסה ראשונה...

בימים ההם ולבי היה ריק מכל דאגה, כי אבי היה איש אמיד ולא ידעתי רק את הדאגה האחת: כיצד קונים פרסום ותהלה. שלחתי שנים שלשה מאמרים למכ"ע עכרים וירדו חיים ס' לה; כי בימים ההם עוד טרם נולדו מכ"ע יומים, והמוליים היו קשים לרצות עד מאד. אבל אמץ רוחי לא רפה בגלל זה ואתאמץ להבקיע אלי את לב המוליים האכזרים ביד רמה, עבדתי בזעת אפי, לא אכלתי ולא ישנתי שבעה ימים ושבעה לילות, עד אשר עלה לי לחבר מאמר לא-גדול אשר ישר בעיני מאד. במאמר ההוא נגעתי בשאלה נכבדה "התורה וההשכלה" אשר עמדה אז על הפרק, ובמליצות יפות ובניבים מסלסלים השתדלתי לכסות על מעושי נסיונותי, ואחשוב כי לא יודע לאיש בחרות הכותב, שלחתי את המאמר למכ"ע ה*** וכנראה גודמן מאמרי למו"ל בשעה יפה, כי אחרי שבוע ימים זכיתי לראותו בדפוס ועל החתום שמי ושם משפחתי ועירי.

— אתם, אדוני, לא תוכלו לחוש את הענג הנעלה אשר יביא "המאמר הראשון" לסופר העלם. הענג הזה הוא מן המרגשות ולא יתאר בדברים. — גליון מכה"ע בא לעירנו לפנות ערב, ולמראה מאמרי הנדפס רחפו כל עצמותי, רטט החויקני, לבי התפעם, כל יצורי גוי להטו, עיני כמו הוכו בסנורים, והאותיות השחורות רקדו לפני כנקדות אש שחורה... זמן רב עמדתי כמוכה בתמהון ולא השתי ולא הרגשתי מאומה. וכאשר חלפה ההתרגשות הראשונה רצתי בחדר הנה והנה, רקדתי כאיל, צחקתי בקול גדול, השתובבתי כתנוק, ואהי מאשר — אשר הבחרות... אח"כ ישבתי ואקרא את מאמרי פעמים אין מספר, בלחש ובקול, גם באזני אבי החסיד שלא התפעל כל כך מהשכלתי, גם באזני אמי שלא ידעה כמה אוכלים זאת, וגם באזני אחותי בת-עשר שפנתה אלי ערף בראותה שאין כאן שום "מעשה"... לחם לא אכלתי בערב ההוא, כי חוקו עלי רגשותי, ובצפיתי צפיתי כי עוד בערב הזה יבאו כל המכינים שבעירנו, אל ביתי, להלל ולשבח את מפעלי, ולהודות לי על "מפעלי הגדול"; אך לתמהוני לא בא איש...

ממחרת היום, הגדול" הוזה השכמתי לקום, ואצא להתחלך ברחוב, לראות את הרושם אשר פעל מאמרי על בני עדתי, בצאתי החוצה פגשתי בשנים שלשה ממכירי אבי ואברך אותם בשלום, והם ענו לי כנהוג, אך בלי עקבות התפעלות. חסידים המה — נחמתי את נפשי — ואינם קוראים כלל מכ"ע, ומאין ידעו את פעלי הגדול?! — יספתי ללכת, ואראה גם „אנשים ספרותיים" אחדים, וגם הם ראוני, כי בכונה התקרבותי אליהם, אך הם לא עמדו בלכתם ולא הביטו אלי „במבט מיוחד" כאשר קויתי... הסכותי את ראשי לראות אם לא ישובו על עקבם — אך לא מנה ולא מקצתה... ובהוסיפו ללכת ובראותי את אותות „היסח-הדעת" בפני כל העוברים עלי, התעצבתי אל לבי ורגש לא-נעים תקפני, רגש בלול מכעס, שבר-גאון, תקוה-נכזבה ושפלות הרוח... ופתאם נגש אלי איש זקן, אחד המורים — ויצחק לקראתי ויאמר: — הידעת מי הוא כותב המאמר בגליון ה... * * * דאתמול? — השאלה המשונה הזאת בלבלה את מוחי לגמרי — הן המאמר חתום בשם מפרש ולמה זה תשאל? — אמרתי בקצף. — לא, יקירי — אמר הזקן — המאמר חתום בר"ת, אלא שכל היודעים את סגנוני הכירו תיכף כי אנכי הכותב, וגם שמי בקרבו בר"ת — עמדתי כנדהם. מה אתה סח? — צעקתי — הן המאמר לי הוא ושמי חתום תחתיו! — אה! — קרא האיש כזוכר נשכחות — כן, כן, כמדומה לי שראיתי גם שמך בגליון ההוא, אבל אנכי קראתי רק מאמרי, ואיעצך ג"כ לקרותו בכונה, כי ענין נכבד הוא מאד — ויפן וילך. אז נזכרתי גם אני, כי מלבד מאמרי נמצאו עוד מאמרים אחרים בגליון ההוא, והאחד שייך מסתמא לו, אך כמוכן גם אני לא קראתי אלא מאמרי... בנפש עלובה שבתי הביתה. זה הוא הפרסום אשר הביא לי מאמרי הראשון! וכל זאת בשביל שישבתי בעיר-גדולה.

אתם, אדוני, צוחקים על ת עלולותי, וגם אנכי, כמוכן, מוצא עתה את ה„מקרה" הזה גחכן ביותר — אבל אז לא צחקתי. לבי נשבר בקרבי בראותי כי הכבוד אשר אחריו רדפתי בורח ממנו. עברו ימים, עבר שבוע ואין איש הרובר בי, והמאמר ההוא היה באמת טוב מאד, לא רק לפי ערך שנותי — אך אנכי הייתי לא רק אוהב כבוד כי גם „בעל-גאווה" גדול, ובשום אופן לא חפצתי להתחיל הדבנב על אדות מאמרי, ואחרי אשר גם אחרים לא „התחילו" לדבר, נשתקע הענין לדאבון לבבי. — וידי היום, כחדש אחרי אשר „הופיע" מאמרי, ואני קורא בגליון החדש

של מכ"ע ה * * * והנה אשר וכבוד! שמי נזכר במאמר אחד, ועל המאמר התום שם נקבה: שושנה ק. ! החליתי לקרא את המאמר בלב-סוער, והנה הסופרת הכבודה, המעירה על עצמה כי היא צעירה לימים, מדברת גם היא על הענין שעליו דברתי, ובהמשך מאמרה היא מזכרת גם את מאמרי ואם גם לא לשבח: „הסופר ה' שמעון יצהרי (זה שמי) — היא כותבת — כנראה ג"כ צעיר לימים הוא, אך בסמכי על דברי חז"ל כי בינה יתרה נתנה לנשים, הנני מעיזה להשיג על דבריו, הכתובים אמנם בשפה יפה ובסגנון נעים, אך חסרים הם הגיון מעמיק וביחוד נסיונות החיים, ואקוה כי כאשר יגדל יתן צדק לדברי ויכיר שגיונו —" מה אמר לכם? מאמרה של ה"צעירה לימים" הרעיש את נפשי עד מאד, ותחת אשר היה לי לקצף עליה כי פגעה בכבודי בלעגה השנון, מלאתי רגשי תודה לה על אשר הועילה ל"פרסומי" באמרה בפירוש כי „שפתי יפה וסגנוני נעים" ומה גם בקראה לי בשם „סופר"! בתם-לבבי סלחתי לה על „השגותיה" הנכחות, ואתפלא על תבונתה כי הכירה מתוך דברי כי עול ימים אני וחסר נסיונות — מה שהייתי מוכרח להודות לה — ועוד יותר נפלאתי כי צעירה לימים כמזה יודעת לשפט על שאלה נכבדה בהגיון כביר וברעית רחבה. וכל אשר הוספתי להתפלא עליה כן נתחבבה עלי יותר ויותר. בעוז דמיוני שויתי אותה לנגדי בתור עלמה יפה עד מאד, משכלת עד מאד, ממשפחה רמה ועוד ועוד, והתמונה הדמיונית הזאת מלאה את כל חדרי לבי ואשגה בה בלי-חשך... ביחוד היה נוח לי כי נחשבתי בעיניה כצעיר לימים; צעיר, אם גם חסר-נסיונות, מתקבל תמיד על לב עלמה יותר מאיש זקן ועשיר בנסיונות...

מן היום ההוא לבש לבי עז וגאון, ואוסף לעבוד את עבודת הסופרים בכונה עצומה, ואם גם בין שלשה מאמרים נתקבל רק אחד ושנים נתפגלו — לא נפל לבי עלי, אדרבא, עוד החוקתי טובה למו"ל המדקדק עמי כחוט השערה, לבל יחלל כבודי בעיני העלמה שושנה ק., כי באמת רק לשמה כתבתי, וכשם שבתחלה חפצתי רק להתפרסם „בעולם", כן התאויתי עתה רק למצא חן בעיניה — במשך שלשה ירחים גרפסו שלשה מאמרים ממני, והמאמרים האלה הביאו לי אמנם את הפרסום הנרצה, כי בני עירי החלו לדבר בי, אך אנכי לא פניתי עוד לתהלתם ולשבחיהם, כי רק „קהל-קוראים" אחד שויתי לנגדי, זו העלמה שושנה ק. — לשמחת לבי גרפסו במשך העת מאמרים אחדים גם מ„אהובתי",

מאמרים יפים עד מאד, ורק על זאת דאבה נפשי כי במאמרים ההם לא הוזכרה עוד אותי. ופעם אחת כאשר הזכירה במאמרה שם סופר אחר ותהללהו, הסתער עלי לבי וארגש כעין קנאה עזה — אף כי לא ידעתי אם הסופר ההוא רוק או בעל-אשה...

כה הוספתי ללכת על הדרך הזאת וכשרוני וגם השכלתי התפתחו מאד מאד, כי האהבה לשושנה המריצתני להשתלם במדעים למען אוכל לשאת חן לפניה. פעם אחת התגנב אל לבי רעיון נורא: אולי כבר היתה שושנה לאיש?! לדאבוני לא ידעתי גם את מקום „אהובתי“, כי במאמריה לא נזכר שם עירה. אז נמלך עלי לבי לנגע באחד ממאמרי בענין שגם היא עוסקת בו, ובכונה כנייתה בשם „עלמה“, וכמובן פורתי לה תהלות ושבחים במדה מרובה, כי באמת היתה סופרת מצוינת — ערמתי עמדה לי ובעוד שבועות אחדים הופיע מאמר חדש מאת „אהובתי“, אשר בו נאמר בפירוש כי היא עלמה צעירה לימים, ואגב הודתה לי על מהללי, ובכל זה העירתי על איזה דברים שלא נתבררו יפה במאמרי הקודם. במאמרה זה הרחיבה עוד את המדורה בלבי ואהבתי אליה חוקה מאד. — במלחמת סופרים ארוכה אשר התלקחה בעת ההיא נמשכתי גם אני שלא ברצוני, וכאשר פגע אחד מן הלוחמים גם בכבודי, יצאה „אהובתי“ לעזרתי ובמאמר נחמד באמת הוכיחה את „המשכילים הוקנים“ אשר תחת לאמץ את ה„כשרונות הצעירים“ הם קופצים עליהם ומדכאים את הרוח... ע"י המאמר ההוא נפתיתי להאמין כי האהבה משתפת לשנינו וגם היא תחבבני, וכאשר הזכירה פעם אחת במקרה גם שם עירה, התעורר בלבי חפץ-אדיר לבוא עמה בחליפות-מכתבים.

בימים ההם ואני או קרוב לשנת העשרים והשדכנים החלו לדפק על דלתי ביתנו. אז אמרתי לאבי כי לעת כזאת לא אקח אשה, כי עודני צעיר לימים, וגם מלחמת החיים עוד זרה לי, ועוד טעמים שונים, אך היטעם האמתי לא הגדתי לו. וביום אחד ישבתי ואערוך מכתב ל„אהובתי“; במכתב ההוא אמנם בשתי לגלות לה את אהבתי, אך מבין שורות מכתבי אפשר היה לקרא מה שלא אמרתי בפה מלא; גם הגדתי לה את שנות חיי, את מצב השכלתי וכל דבר הנוגע ל„שדוך“ — את המכתב שלחתי על שמה כי כתבת אבותיה לא ידעתי. ומקץ עשרה ימים קבלתי מענה אך לא מ„אהובתי“ כי אם — מאביה. במכתבו אמר: „כי אין מנהג ישראל להיות עלם כותב אל עלמה בלי דעת האבות, וכתו הצנועה מסרה תיכף

ומיד את מכתבי על ידו, אך בכ"ז הוא מבשרני כי פעלי הספרותי מוצא חן מאד בעיני בתו וגם בעיניו, והיא והוא נותנים לי עצה להשתלם במדעים יותר וגם להחל לדאג לעתידותי החומרים — עודך צעיר לימים — אמר בסוף מכתבו — וכנראה כשרונותיך יפים, ובכל אשר הפנה תצליח; בחר לך אפוא עבודה הגונה והיח לאיש, גם בתי צעירה לימים ותוכל לחכות — ועל החתום: „אבי-שושנה“.

המכתב הזה עשה רושם כביר על לבי. מאשר הייתי אשר אין קץ! הן דברי האב הם ממש הסכמה מחלטת אל ה„שדוך“! וכמעט שמחתי יותר כי המכתב בא מאת האב ולא מאת „אהובתי“, כי כזה נודע לי כי שניהם מסכימים לכך... ואמנם „עצתם“ הביאה דאגה בלבי: כיצד אחל לדאג לעתידותי? במדעים השתלמתי אמנם כרבעי, ידעתי לדבר בשתים, שלש לשונות, גם כל היריעות הנחוצות לאדם רכשתי לי — אבל מצב בחיים לא ארע איך להכין, ובאמת עוד מעט ימי חיי, ועד אשר אהיה לאיש תעברנה שנים אחרות — ואז? האב אמנם אומר כי בתו תוכל לחכות, אבל מי יודע? הן שושנה בודאי לא צעירה ממני, לפי ספרתה אחשוב כי כבירה היא ממני לימים, ואם תחכה עד אשר אהי לאיש הלא תחשב לבתולה זקנה — כי בימים ההם לא נמצאו בתולות ממשפחות הגונות למעלה מעשרים שנה — ומי יודע אם תתרצה לכך? — וסוף סוף מי יודע אם אמצא חן בעיניה כאשר נתראה פנים? — מה יאמרו אבותי? היסכימו גם הם לשדוכי? — ומי יודע העשירה היא שפחת אהובתי או לא? ואבותי לא יתרצו לקחת לי לאשה בתולה לא עשירה. כל המחשבות האלה התרוצצו במוחי בבת אחת ותפריענה את ששוני תשפנה מרה שחורה בשמתת לבי. אך רוח והצלה עמד לי ממקום אחר, צד אבי, כי בעצם יום אחד, הודיע לי אבי כי גם הוא החל לדאג ל„עתידותי“, וזו תכלית לשבת בבית ולקרא בספרים ולכתב במכ"ע, וגם ל„שדוך“ — א טוב המעשה אשר אני עושה — לכן נועץ לשלוח אותי יחד עם פקיד-מחרו לעיר N שבה שוק תבואה גדול, בנגב ארצנו, ושם אלמד ידי לקרב מלחמת החיים, ואהי לסוחר, את הבשורה הזאת קבלתי בתרועת-שמחה, העיר N היא מקום משכן „אהובתי“. בכליון עינים חכיתי ליום המיועד נסיעתי, ובטרם אשים לדרך פעמי הכינותי עוד מאמר במכ"ע, כדי שיופיע מאמר באותה שעה שאבוא לעיר „אהובתי“...

מקץ שלשה ירחים אחרי קבלי את מכתבו של אבי-שושנה, עמדו

רגלי בשערי N. היום ההוא ערב שבת היה, והעיר הזאת אשר רצה ישראלים המתה מאדם. לבי התפעם בקרבי למראה כל איש וכיחוד למראה כל עלמה: מי יודע אולי זה אבי-שושנה? אולי זו „אהובתי“?... סרתי אל בית מלון אורחים ואחל לחקר בזהירות מפי בעל המלון על אדות „האדון ק.“ כי שמו לא ידעתי. ומה גדול ששוני בהודע לי, כי האדון שלמה ק. הוא אחד מנכבדי הקהלה, סוחר עשיר ומשכיל — בקצור „מחותן“ מאד נעלה.

בליל שבת הלכתי לבהכ"נ, ואבקש מאת השמש להראני את האדון שלמה ק. — שם בקיר המזרח מקומו, העמוד השלישי לימין הרב — הורה השמש באצבעו. הבטתי אל פני „מחותני“ ואשתומם לראות כי פניו מלאים עלומים, ולפי השערתי הוא לא יותר מכן שלשים וחמש. ובתו, אשר החלה לכתב במכ"ע זה כשתי שנים, מחויבת להיות, לפי חשבוני, למצער בת-עשרים, ואיך יתכן החשבון? אין זאת כי אם לקח אשה בהיותו „בר-מצוה“, כי כך היה המנהג בימים ההם... אחרי התפלה נגשתי אליו ואתיצב לפניו, ולבי הלם בקרבי. „מחותני“ שמח לקראתי מאד מאד, ובאמרו לו כי באתי הנה לעסק במסחר ואשאר פה ימים רבים, אמר כי מצד אחד טוב לי הדבר, אבל מצד אחר יגוד לי מאד, כי יושבי המקום הזה אנשים גסים, רקים מכל חפץ-רוחני, ורוחי הכביר לא יתרומם באויר המחניק דעיר N... אז בקשתי ממנו רשות לבקר בביתו בעתות המרגע „כדי לשאוף רוח צח, אויר מחכים, בחברתו ובחברת משפחתו וכיחוד בחברת בתו המלהלה“ (לזכר שמה התארמתי מאד). ה„מחותן“ נתן לי את שאלתי בצחוק נחת, ויועידני תיכף למחר לסעודת הצהרים. — כלילה הזה חלמתי חלומות נעימים... אֲשֶׁרִי ההולך ומתקרב התיצב לפני כ„מעשה שנגמר“: ארושתי, שושנה היפה כשמה והחכמה כשם אביה, כותכת עמי יחד מאמרים נפלאים ככה"ע וכל הסופרים הרוקים מקנאים בי... בני עירי שולחים דיפוטציות לקדם פנינו בברכת שלום, ורב העדה דורש דרשה נחמדה בשבח הצמד הנעלה, וביום חתונתי הקדישו לכבודנו כל כה"ע העברים את מאמריהם הראשים...

שנתי המתוקה ארכה מאד, וגם בהכנות מלבושי הארכתתי מאד בכקר השבת ההוא, עד כי בבואי לבית הכנסת כבר נקרא השביעי לתורה. השמש הושיבני לימין „מחותני“, אף שאל לשמי וכרגע נקראתי ל„מפסיר“. כמוכן התאמצתי לסלסל את הנגינות בנעימות יתרה: הן בודאו

ה"מחותנת", ואולי גם ה"כלה" מביטות אלי ממרום שבתן, ממעקה הנשים, ובימים ההם עוד נתנו ערך גדול לענינים קטנים כאלה, ביחוד הנשים... אחרי התפלה נגשו אלי כל נכבדי העדה (כלומר: עשירים הדיוטים) ויברכוני לשלום, אך לבי לא הלך אחר דבריהם, כי נפשי להטה גחלים לקראת "הראיון" העתיד לבא, ובלבי כבר הכינותי את השיחות הנאות אשר בהן אקדם פני "אהובתי"...

בלכתי עם "מחותני" לא יכלתי דבר עמו מרוב ההתרגשות, וכאשר עמד לפני בית גדול ויאמר כי פה מעונו, הרגשתי בכל אברי כאש צרבת, וכמעט כשלו ברכי... בכואנו הביתה קדמה פנינו אשה יפה, זו אשת המחותן, ולפי השערתי היתה כבת שלשים — ואשתומם מאד מאד, אך ה"מחותן" לא נתן לי זמן להרבות מחשבות וירמוזו לנערה קטנה אשר ישבה אל השלחן ואשר לא השגחתי עליה בראשונה, ויאמר בצחוק מיוחד: זו בתי שושנה! —

ההרגשות שההנגשו בלבי למראה הנערה לא אוכל תאר בדברים. כלימה, כעס, מכאב-לב, שממון, ועוד רגשות שונים התרוצצו בקרבי וכמעט הרימותי קול צעקה: הזאת חמדת לבי ומשאת נפשי? אמנם יפת תאר היא ובעלת חן נעלה, אבל — הוי, צחוק מכאיב לב! — נערה רכה היא כבת שלש עשרה שנה לכל היותר... ווהי הסופרת המצוינת אשר שמה מהלל בכה"ע זה שתי שנים!!

ה"מחותן" הביט בפני ויצחק. כנראה, נחשפו לו כל מחשבות לבי בשעה זו. הנערה הביטה אלי בעיניה הגדולות ותצחק גם היא. בלי ספק היו רשומי פני ברגע ההוא גחכנים יותר מדאי, גם ה"מחותנת" הראתה אותות תמהון... אז התעורר בי רגש הגאווה, ואמהר להשביח את שאון לבי, לבל אתן כבודי לכלימה בעיני אנשים זרים, ואעמיד את פני ואצחק גם אני ואומר: — באמת לא אדע למי הצדקה להתפלא, לכם או לי!? או אולי דבר רגיל הוא במדינות הללו כי נערות קטנות כותבות עברית כאחר הסופרים הגדולים!? — —

— לא, ארוגי! — ענה ה"מחותן" בצחוק — דבר זה הוא מן הנמנעות גם במדינתנו, אבל כי יחתום איש על מאמריו בשם בתו הקטנה, זה אינו מן הנמנע, אף כי מנהג חדש הוא, —

פה נפתרה החידה באופן פשוט מאד, אבל הקסם אשר נסך דמיוני על שושנה, העלמה הסופרת" לא חלף מלבי והאיללוויא לא הלכה תמס

לפני המציאות. הנערה הקטנה אשר בדמיוני נתתי לה את לבי לפני שתי שנים, לקחה את נפשי גם אחרי כן, והשם שושנה ק. אשר אליו נשאתי נפשי ימים רבים, לא יכל עוד המחות מעל לוח לבי... כמעט מדי יום ביומו בקרתי בבית „אבי-שושנה“, עד אשר הייתי „לבן-בית“. הנערה הקטנה התרפקה עלי באהבה תמימה ותחשבני כאח. ברצון וענג עורתי לה לשנן את לקחיה, וביחוד הייתי לה לעזר בתלמוד שפת-עבר, והנערה הסכינה עמי עד כי הקשיבה לדברי יותר מאשר לדברי מוריה. — כה עברה עלי השנה הראשונה בעיר N. מקץ השנה נקראתי אל אבותי, ובלי-חמדה עזבתי את בית ק. ואת „אהובתי“ הרכה. שושנה בכתה בהפרדי מעליה, וגם אמה הצטערה מאד על לכת „האורח היקר“; אך אנכי נחמתים כי כהחל מועד המסחר אשוב אליהם. ובטרם לכתי גליתי את און שלמה את המון לבי לשושנה בתו. האב הביט אלי בצחוק ויאמר: הנה אמרתי לך במכתבי כי בתי צעירה לימים ותוכל לחכות, אך התאות גם אתה לחכות עוד ארבע, חמש שנים? — ומה יאמרו אבותיך לאהבה קדומה כזו? —

אנכי נשבעתי לו כי אך בבתו בחרה נפשי וגם עשר שנים אחכה לה, והוא הקשיב ויצחק ויחשה. —

כבואי לבית אבותי החלו השדכנים לדפק על דלתותינו יום יום. הן עתה הנני „אוצר יקר“: למדן, משכיל וסוחר — ולמי כל חמדת הלבבות אם לא לי? אבל אנכי ידעתי להשתמש מפניהם, ואצנן את תשוקת אבותי באמתלאות שונות. — בשנה השניה לא נתנה הארץ את יכולה בפלכי הנגב, ולא היתה אפשרות לסחור בעיר N וישלחני אבי אל מרכז-מסחר אחר. הגענועים על שושנה תקפו את לבי כיתר עז, ואמר לאמץ את הקשר בחליפות-מכתבים. מדי שבוע שבוע כתבתי לשלמה ואגד לו מה שרחש לבי לבתו; כי כמובן לא יכלתי לכתב לשושנה הרכה בשנים, מכתבי-אהבה כדבעי... לשמחתי קבלתי לעתים קרובות מענה על מכתבי, גם מאת שלמה ואשתו וגם מאת שושנה. בתמימותה לא כחדה ממני כי היא מתגעגעת עלי מאד, אף נתנה לי חשבון מדויק מ„פעולתה“ בלמודיה, ובאחד הימים שמתחני גם במכתב כתוב עברית. —

בשנה ההיא לא עלה מסחרי יפה, ולכן הסכים אבי לשלחני בשנה הכאה לעיר N, השוק המובחר למסחר-תבואות. — ובכך עמדתי עוד חמס בשערי N כשנתיים ימים אחרי בואי אליה בפעם הראשונה.

למשפחת שושנה לא כתבתי את דבר בואי כי חפצתי, להבעיתם. ומה גדלה היתה השמחה בהגלותי לעיניהם! ומה גדל ששוני בראותי כי השושנה הקטנה פרחת ותף מאד מאד והיא מתפתחת לשושנה נחמדה מרהבת-עין. במקרה באתי אליהם ביום חג, ביום מלאת לשושנה חמש-עשרה שנה, וכאשר הגרתי לה צערי כי נעלם הרבר ממני ולא הבאתי לה מנחה, צחקה ותאמר בתמימות: — אבל אתה בעצמך הנך מתנה יפה וטוב אתה לי מכל המתנות — בלי משים התאדמתי לדברי הנערה, ובראותה כי האבות צוחקים על מבוכתי התאדמה גם היא...

בשנה ההיא השתנתה שושנה שנוי כביר לא רק בהתפתחותה החצונית, כי גם ביחסה אלי. התקרבותה והתרפקותה גדלה לעתים שונות, ולפעמים השתמטה מפני בכונה. את למוריה לא שגנה עוד בפני, והרבר הקשה ממנה שאלה את אביה ולא אותי. אך תחת זה נגלה לי, כי בכל פעם שאני משיח עם אביה היא מקשבת רב קשב ובפגוש בה עיני תשפיל לראות ותתאדם. אז ידעתי כי האהבה האמתית שמה קנה בלבה — ורעד ענג אחוני...

למן היום אשר הייתי לסוחר זנחתי את הספרות מאד מאד; בשתי השנים כתבתי רק שנים שלשה מאמרים קטנים. אך שלמה לא חדל מכתב, אולם שם שושנה לא נזכר עוד במכ"ע כי החל לחתום בשמו. כאשר שאלתי: מדוע הוא מונע עתה את הכבוד סבתו? צחק ויאמר: בהיות גתי נערה קטנה יכלתי להרשות לי את הצחוק הזה על חשבונה; ואולם עתה עלמה היא ולא אחפוץ כי תהי למלה בפי אחרים. — כמוכן הוכרחתי לתת צדק לדבריו; ונכ"ז נוח היה לי לראות את שמה במכ"ע, כי סוף סוף כל אהבתי אליה היתה תוצאות האיללוויא הראשונה, ומה מאד זאכתי כי תמשך האיללוויא בכל העת עד שתתקשרנה נפשותינו בקשר של קימא... ואמנם שושנה לא ידעה את דבר איללוויתי, כי הבטחתי אבותיה לבלי גלות לה טאומה עד בואה בשנת השבע-עשרה. ובכן זה גדלה התפעלותי, בבואי פעם אל בית שלמה, ושושנה יצאה לקראתי מפנים מאירים ותושט לי גליון מכ"ע ה... ואראה מאמר קטן [משל (תרגום) ועה"ח: שושנה בת שלמה ק. ! אמנם שושנה הדמיונית ישיבה לכתב משושנת זו; אבל מה יקרו לי הדברים שנכתבו בידי אהובתי האמתית... בלב רגש אחוזי בידה, ומלים נעתקו מפי, — אך לא התחמקה ברגע. הרבר חות קרה ימים אחרים לפני מועד שובי לבית

אבותי, חדש ימים לפני מלאת לשובי שש עשרה שנה. בעת ההיא השתקעתי בעסק מסכסך, אשר לא יכלתי החליץ ממנו, ואועץ לקרא לאבי לבוא אלי לעזור לי לצאת ממבוכתי. אבי בא והעסק נגמר בטוב. אז השתמשתי במקרה זה להביא את אבי לבית שלמה — וסוף הדבר היה כי כיום מלאת לשובי שש עשרה שנה חגנו גם את חג „התנאים“ — ואחרי שנה וחצי באנו במסורת ברית הנשואין — — — .

— הנכם רואים, אדוני — כלה האורח את ספורו — כי יש כח „שדכנות“ בספרות. ואחרי אשר הגדתי לכם את ראש-מסכות „התחתנות“ הנני להודיעכם כי אני חי עם אשתי זה שמונה עשרה שנה באשר ונחת; ואם תחפצו לעשות עמדי חסד, בואו נא מחר אלי, כי חג לי מחר: יום חתונתי, ואתכבד להציג לפניכם את אשתי ובתי. —

קבלנו את ההזמנה בתשואות-חן, ונודה לו על הענג שהשביענו בספורו ושיחה חרשה השתלשלה על אדות „המוסר“ היוצא מן הספור. יונתן אמר כי מן הספור אנחנו למדים כי לב עלם הלך שבי אחרי עלמה סופרת, אבל הוא רוצה לדעת ההיפך: אם יש כח בספרות להוליד אהבה בלב עלמה קוראה לסופר.

כאשר נתפרדה חבורתנו לפנות ערב היה מספר האנשים מספר „הרעות“ — — — .

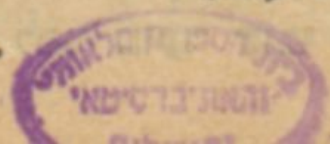
— — — וממחרת היום ההוא נודמנו יחד במשכן שמעון יצהרי, ולמראה אשתו נוכחתי לדעת כי הארון יצהרי בעל טעם מצרף ומתקן הוא — לא רק בעניני ספרות... ויפה עשה כי חכה ל„אהובתו“ שנים רבות. בעמדה לפנינו היתה כבת שלשים ושבע, ובכזו היו יפיה וחנה „למעלה מן כל בקרת“. גם בתה, עלמה כבת שבע-עשרה, סמל דמות אמה בנעוריה — לדברי האב — לבכתנו בנעימות תארה ובחכמת לבה.

ולחרפת יונתן הנני מחויב לפרסם כי „שנאתו לנשים“ לא החזיקה מעמד ברבות הימים, כי אחרי חצי שנה, מקץ שלשה ירחים לשובי העירה, מנאות-רשא, קבלתי אגרת-מודעה בזו הלשון:

„אלישבע בת שמעון יצהרי יונתן בן דוד הכספי

מארשים“

מי היה כאן השדכן? הספרות, או היפי, או הנדוניא? — ואת לא נודע לי. ככה נעלם ממני גם מה שדרש משה על הישדוך הזה, כי את האנשים האלה אשר דאיתי בפעם הראשונה בקיץ ההוא, לא יספתי לראות עוד. — — —

ביד המו"ל נמצאו להמכר:

(א) „מרחוב היהודים" I: „לאה מוכרת הדגים" מאת בן-אביגדור.

(ב) „שני חזיונות": (א) „שתי אנחות", (ב) „מש.ו" או „שלשת הנביאים" מאת הנ"ל.

(ג) „יזכור" מאת דוד פרישמאן.

(ד) „כנור ישרון", ח"א, מאת שמואל ליב גאָרדאָן.

(ה) „מרחוב היהודים" II: „אהבה וחובה", ח"א, מאת בן-אביגדור.

(ו) „מרחוב היהודים" II: „אהבה וחובה", ח"ב, מאת הנ"ל.

(ז) „שני עולמות" או „בעל החלומות", מאת זפר"ן.

(ח) „תמונות וציורים": (א) „היחש", (ב) „הספרות בתור שדכן", מאת י"ח טאוויאוו.

תחת מכביש הרפוס נמצא:

(ט) (א) „האלמת", (ב) „מנגינת הזמן", מאת י"ל פריץ.

מחיר כל חוברת בווארשא 5 ק., בערים אחרות — 7 ק.

בחו"ל: 10 קרייצער, 16 פֿפֿעניג, 20 סענטים, 3 פענס. מו"ס וסוכנים יקבלו ראבאט כנהוג.

הודעה כללית:

כל העתקה פרזית לא אקבל. שירים בודדים קטנים שאין בהם כדי למלאות חוברת שלמה לא יסכנו לי. השולחים מרקאות יזהרו לבל תדבקנה אל הניר.

כל אשר דבר לו אל המו"ל ישנה אליו ע"פ האדרעססע הזאת:

Л. Шальковичъ.

Варшава, Твердая 12, кв. 27.

